

Maslov A. D.: **Vréditeli ilmovych porod i méry borby s nimi. Szkodniki wiązów i metody ich zwalczania.** Izdat. Lésnaja Promyšlénost: Moskwa 1970, s. 76, il. 20, tabl. 1, poz. bibl. 67.

Publikacja została napisana przez znanego specjalistę z zakresu szkodników wtórnych wiązów, kandydata nauk biologicznych A. D. Maslova. Autor na podstawie licznych badań własnych, a także danych z piśmiennictwa opracował w ujęciu monograficznym szkodliwe owady (60 gatunków) i roztocze (4 gatunki) żerujące na wiązach (*Ulmus laevis* Pall., *U. campestris* L. em. Huds. = *U. foliacea* Gilib., *U. scabra* Mill. oraz *U. pinnatoramosa* Dieck.) w europejskiej części Związku Radzieckiego.

Uwzględnione w opracowaniu gatunki zostały podzielone na 4 główne grupy, zależne od sposobu żerowania i charakteru wyrządzanych uszkodzeń. Przy omawianiu gatunków podano dość ściśle opisy morfologii poszczególnych stadiów rozwojowych, rozprzestrzenienie na terenie Związku Radzieckiego, biologię i cykl rozwojowy, charakter powodowanych uszkodzeń oraz metody kontroli ich pojawu.

W rozdziale 1 — „Szkodniki ogryzające liście” — omówiono 15 gatunków owadów, w tym 9 motyli, 4 — chrząszcze i 2 — błonoskrzydłe, a na zakończenie podano chemiczne i mikrobiologiczne metody ich zwalczania.

Rozdział 2 — „Owady minujące” — obejmuje 11 gatunków (w tym 9 motyli, 1 — błonoskrzydłego i 1 — chrząszcza).

W obrębie „szkodników wysysających soki” uwzględniono 12 gatunków owadów (11 pluskwiaków równoskrzydłych i 1 — muchówkę) oraz 4 gatunki roztoczy (*Eriophyidae*). W odniesieniu do gatunków mających 2 żywicieli (wiązy oraz rośliny trawiaste, porzeczka lub grusza) zwrócono uwagę na ochronne zalecenia hodowlane, a po-

nadto podano metody walki chemicznej.

Bardzo dokładnie został opracowany rozdział traktujący o szkodnikach wtórnych żerujących pod korą lub w drewnie kłód i gałęzi różnych gatunków wiązów. Uwzględniono tutaj 22 gatunki owadów (20 chrząszczy oraz 1 błonoskrzydłego i 1 motyla), podając również informacje dotyczące ich fenologii i ekologii.

Rozdział omawiający rolę szkodników wtórnych w usychaniu drzewostanów wiązowych stanowi kompilację licznych danych z piśmiennictwa dotyczących historii masowych pojawów szkodników wiązów na terenie Związku Radzieckiego, a także obserwacji własnych. Bardzo interesujące są oryginalne wyniki badań autora dotyczące możliwości przenoszenia zarodników grzyba *Ceratocystis ulmi* (Buism). C. Moreau, sprawcy holenderskiej choroby wiązów, przez takie gatunki chrząszczy jak: *Scolytus kirschi* Scal. (*Scolytidae*), *Saperda punctata* L., *Exocentrus lusitanus* F. (*Cerambycidae*) i *Lampra mirifica* Muls. (*Buprestidae*).

Również do czynników znacznie osłabiających drzewostany wiązowe należy zaliczyć zdaniem autora opieńkę miodową i różnego rodzaju bakteriozy.

Niezwykle szczegółowo zostały opracowane metody kontroli (rozpoznawczej i szczegółowej) oraz walki ze szkodnikami wtórnymi wiązów. W pd.-wsch. części Związku Radzieckiego zaleca się prowadzenie dwukrotnej kontroli rozpoznawczej: koniec maja — początek czerwca dla wiosennej grupy producentów posuszu (*Pteleobius vittatus* F., *P. kraatzi* Eich. i pierwsze generacje *Scolytus scolytus* F., *S. multistriatus* Marsh. i *S. pygmaeus* F.) oraz w sierpniu dla grupy letnich producentów posuszu (druga i częściowo trzecia generacja *S. scolytus*, *S. multistriatus* i *S. pygmaeus*, *S. kirschi*, *Saperda punctata* i *Lampra mirifica*).

W rozdziale traktującym o związk-

szeniu odporności drzewostanów podano bardzo interesujące metody hodowlane (różna odporność wiązków na holenderską chorobę wiązków i bakteriozy, zależnie od gatunku, wieku oraz warunków wzrostu) oraz metody ochroniarskie.

W zakończeniu autor omówił fizyko-mechaniczne i chemiczne metody zwalczania szkodników wtórnych, z wyszczególnieniem preparatów chemicznych stosowanych w Związku Radzieckim oraz podaniem norm ich użycia w zależności od konsystencji i sposobu wprowadzania do drzewostanu. Przy opisie metod fizyko-mechanicznych zwrócił szczególną uwagę na wykładanie drzew pułapkowych (w 4 seriach), które są bardzo chętnie zasiedlane przez wszystkie gatunki z wyjątkiem *Scolytus kirschi*. Bardzo dobre wyniki daje również opryskiwanie drzew pułapkowych preparatami chemicznymi. Pułapki takie nie tracą swoich właściwości przywabiających, a wręcz przeciwnie — zostają zasiedlane przez dwukrotnie większą liczbę owadów. Ponadto koszty wykładania pułapek spryskanych preparatami chemicznymi w porównaniu z pułapkami zwykłymi, korowanymi ręcznie, obniżają się 2,4- do 4,1-krotnie.

Omawiana publikacja ma duże walory naukowe i gospodarcze, została zilustrowana oryginalnymi rysunkami i fotografiami, a fakt, że większość omawianych gatunków powoduje znaczne szkody również w Polsce, stanowi o jej przydatności dla naszych leśników i zadrzewieniowców.

J. R. Starzyk

Klucze do oznaczania owadów Polski. Wydawca Polskie Towarzystwo Entomologiczne za pośrednictwem Państwowego Wydawnictwa Naukowego, Warszawa 1973, z zasiłku Polskiej Akademii Nauk, nakład 1000 + 85 egz. Część XIX, zeszyt 11—12, Ch r z ą s z -

cze — Coleoptera, rodziny: *Sphaeritidae* i Gniliiki — *Histeridae*, opracował mgr Sławomir Mazur, s. 74, rysunków 151, w tym oryginalnych autora — 99.

Rodzina *Sphaeritidae* reprezentowana jest w holarktyce jednym rodzajem z trzema gatunkami, z których tylko jeden *Sphaerites glabratus* (Fabr.) występuje w Polsce. Natomiast rodzina Gniliików — *Histeridae* reprezentowana jest przez ok. 3700 gatunków występujących na całej kuli ziemskiej. W Polsce występuje 77 gatunków. Opracowanie uwzględnia także dodatkowo 19 gatunków mogących występować na terenie Polski, ponieważ wykazywano je dawniej z naszych terenów, a poza tym wykazywane są przez entomologów z krain graniczących z Polską. Wszystkie 96 gatunków rodziny Gniliików występujących lub mogących występować w Polsce zgrupowano w opracowaniu w 8 podrodzinach, 11 plemionach i 35 rodzajach.

Obie rodziny — *Sphaeritidae* i Gniliiki — *Histeridae* oraz nie występująca u nas rodzina *Synteliidae* należą do nadrodziny *Histeroidea*. Chrząszcze z tej nadrodziny występują w różnych środowiskach, w znacznej jednak części na pustyniach i w stepach.

Biologia gniliików jest dotychczas mało znana z powodu ich skrytego i tym samym bardzo trudnego do zaobserwowania trybu życia. U nas owady doskonale występują od wczesnej wiosny do późnej jesieni. Larwy występują w tych samych miejscach, w których przebywają owady dorosłe. Przeporczwarczają się w kokonach z ziarenek piasku, grudek nawozu, trocinek itp. Frowadzą drapieżny tryb życia, napadając przeważnie na larwy innych owadów, głównie much. Zimują owady dorosłe, przeważnie w miejscach przeobrażenia. Niektóre gatunki zbierają się na zimowiska w